

RIMSKA VILLA RUSTICA IZ DOLNJEGA BREZOVEGA PRI SEVNICI

BORIS VIČIČ

Ljubljana

Konec junija 1981 smo na topografskem ogledu levega brega Save v neposredni bližini Dolnjega Brezovega pri Sevnici na zemljišču za novogradnjo tovarne Lisca iz Sevnice odkrili arheološke sledove.¹ Ostanke keramike in železa ter drobci stekla so bili razsuti na parcelah št. 24, 25 in 28 KO D. Brezovo (sl. 1).² Na površini so bili vidni tudi obrisid zidov. Žal so bile ostaline premalo ohranjene, da bi lahko ugotovili vsaj približno velikost objekta. Danes že stoji na tem prostoru tovarniška hala tekstilne industrije iz Sevnice. Njive, na katerih smo izvedli izkopavanje, domačini imenujejo Grobelnice oziroma Pod Vinco.

Ker je bila gradbena jama delno že izkopana, ponekod pa je bil teren že nasut, smo (v sodelovanju s Posavskim muzejem iz Brežic) lahko izvedli le manjše sondiranje. Tako smo izkopali tri sonde, ki so dale naslednje rezultate (sl. 2):

Sonda 1. Odkopali smo ostanke zidu, narejenega iz rečnih oblic. Širok je bil povprečno 0,60 m in dolg okrog 20 m, potekal pa je v smeri SV-JZ. Verjetno smo naleteli na spodnji del temeljev obodnega zidu nekega večjega stavbnega kompleksa. Našli smo tudi nekaj drobcev keramike in železa (T. 1—3):

16: Železna spojka. Dolž. 7 cm.

27: Fragment krožnika, imitacija terre sigillate, iz dobro prečiščene gline, rumeno žgan. Ostanke premaza so zelo slabo ohranjeni. Dolž. 3,8 cm, viš. 2,4 cm.

13: Fragment ustja rdeče žganega lonca iz dobro prečiščene gline, z odebeljenim, nekoliko izvihanim ustjem. Rekonstr. premer 14,4 cm.

7: Obod krožnika iz navznoter upognjenim ustjem iz dobro prečiščene gline, rumeno-rdeče žgan. Premer 25 cm.

24: Fragment ustja čaše s kaneliranim ustjem iz dokaj dobro prečiščene gline, rumeno žgan. Dolž. 3,1 cm, viš. 2,6 cm.

30: Obod krožnika iz dobro prečiščene gline z navznoter upognjenim ustjem, rdeče žgan. Dolž. 2,3 cm, viš. 3 cm.

36: Fragment ostenja in prehod v dno lončene posode iz slabo prečiščene gline, črno-rjavo žgan. Dolž. 3,5 cm, viš. 3,8 cm.

33: Ročaj posode okroglega preseka iz dobro prečiščene gline, rumenorjavo žgan. Dolž. 8,7 cm, premer 2,4 cm.

Sonda 2. Razen nekaterih odlomkov keramike, v tej sondi nismo našli drugih ostankov (T. 1—3):

1: Fragment ostenja in dela ramena večje posode iz dobro prečiščene gline s sledovi črnega premaza na ustju in vratu, rdečesivo žgan. Na horizontalno odrezanem ustju je kanelura. Rekonstr. premer 29 cm.

40: Fragment ostenja lončene, rumenordeče žgane posode iz dobro prečiščene gline. Na notranji strani so vidni sledovi vrtenja na lončarskem kolesu. Dolž. 11 cm, viš. 7,5 cm.

12: Fragment prstanaste noge in dna sigilatnega krožnika. Na notranji strani je okrašen s plitkim vrezom. Premer 11 cm.

37: Fragment terre sigillate, morda skodele. Dolž. 5,3 cm, viš. 3,2 cm.

35: Fragment ostenja večje posode iz dobro prečiščene gline, rumenordeče žgan, okrašen s plitkimi vrezi. Dolž. 12 cm, viš. 9,8 cm.

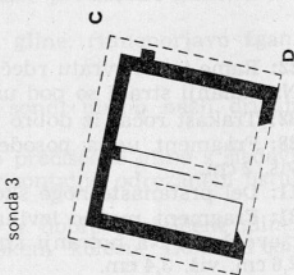
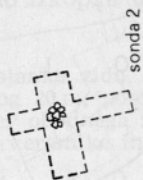
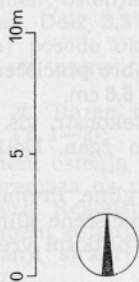
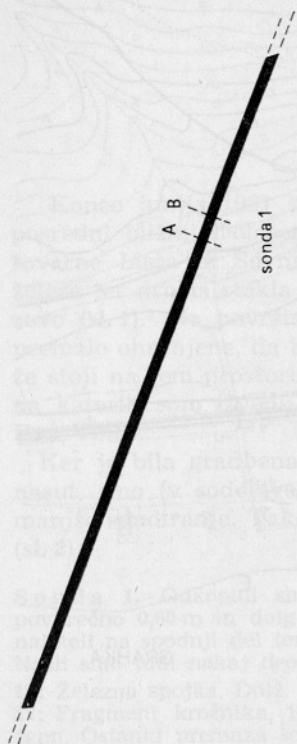

Sl. 1: Lega ostankov ville rustice v Dolnjem Brezovem pri Sevnici.

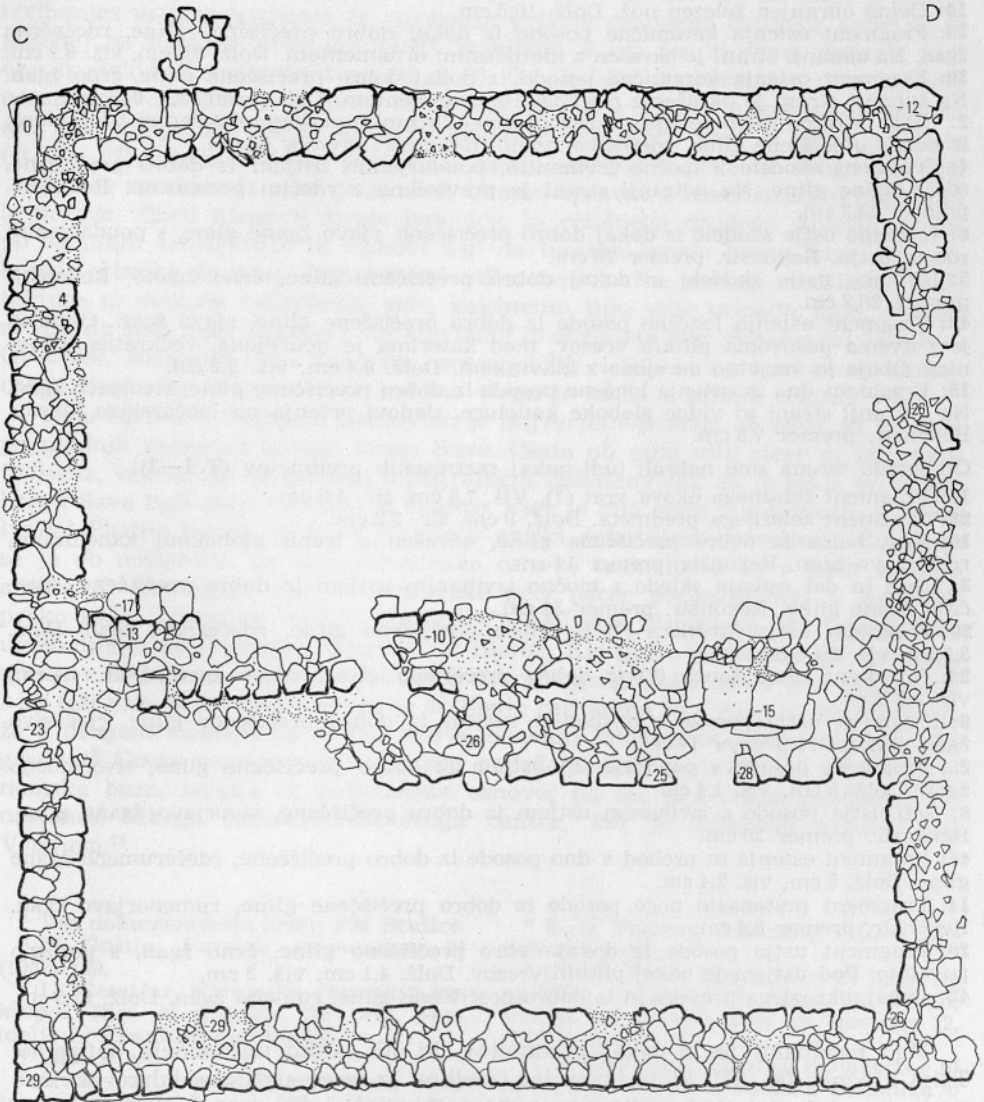
Abb. 1: Lage der Reste der Villa Rustica in Dolnje Brezovo bei Sevnica.

- 22:** Rame in del vratu rdeče žgane, črno premazane skodele iz dobro prečiščene gline. Na zunanji strani so pod ustjem plitke kanelure. Dolž. 5 cm, viš. 6,6 cm.
- 32:** Trakast ročaj iz dobro prečiščene gline, rumenorjavo žgan. Rekonstr. viš. 11,6 cm.
- 28:** Fragment ustja posode iz dobro prečiščene gline, rjavočrno žgan. Dolž 5,5 cm, viš. 2 cm.
- 11:** Del prstanaste noge skodele iz dobro prečiščene, črno žgane gline. Premer 13 cm.
- 31:** Fragment močno izvihanega ustja posode iz dokaj dobro prečiščene gline, črno-rjavo žgan. Na notranji strani je na prehodu v rame okrašen s plitkimi vrezi. Dolž. 2,6 cm, viš. 3,4 cm.

Sonda 3. Bila je najbogatejša z najdbami. Izkopali smo objekt v velikosti $6,90 \times 7,20$ m (sl. 3). Stavba je bila zgrajena iz lomljencev v običajni tehniki gradnje: med dve frontalni vrsti kamenja, vezanega v malto, je bil nametan drobir, pomešan z opeko. Zid je bil širok povprečno 0,50 m. Druga vrsta kamenja je bila nekoliko izmaknjena, tako da je stavba pridobila na statiki. Osrednji zid je bil najmanj

SI. 2: Ostanki ville rustice in položaj sond.
 Abb. 2: Reste der Villa Rustica und Lage der Schnitte.

Sl. 3: Stavba v sondi 3.

Abb. 3: Das Gebäude im Schnitt 3.

enkrat prezidan. Vsaj tako bi lahko sodili po njegovi širini (do 1,2 m) in kar štirih licih zidu. Drobni najdbi je bilo, tudi zaradi strojnega izkopa notranjosti, sorazmerno malo (T. 1—3):

- 21:** Kos zvite, debele železne žice. Dolž. 11 cm.
17: Železen žebelj. Dolž. 9 cm.
19: Delno ohranjen železen nož. Dolž. 10,5 cm.
38: Fragment ostenja keramične posode iz dokaj dobro prečiščene gline, rdečečrno žgan. Na zunanji strani je okrašen z metličastim ornamentom. Dolž. 6,8 cm, viš. 6,2 cm.
39: Fragment ostenja keramične posode iz dokaj dobro prečiščene gline, črno žgan. Na zunanji strani je okrašen z metličastim ornamentom. Dolž. 7 cm, viš. 6,6 cm.
2: Ustje in rame večje posode s horizontalno odrezanim ustjem, okrašenim s kaneluro, iz dobro prečiščene gline, rdečesivo žgano. Rekonstr. premer 23 cm.
4: Fragment skodele z močno izvihanim, poudarjenim ustjem iz dobro prečiščene, rdeče žgane gline. Na notranji strani je prevlečena z rdečim premazom. Rekonstr. premer 25,2 cm.
6: Izvihano ustje skodele iz dokaj dobro prečiščene, rjavo žgane gline, s poudarjenim robom ustja. Rekonstr. premer 26 cm.
5: Izvihano ustje skodele iz dokaj dobro prečiščene gline, črno žgano. Rekonstr. premer 20,2 cm.
43: Fragment ostenja lončene posode iz dobro prečiščene gline, rjavo žgan. Okrašen je z dvema pasovoma plitkih vrezov, med katerima je neurejena, večkratna valovnica. Oboje je verjetno narejeno z glavnikom. Dolž. 8,4 cm, viš. 2,2 cm.
15: Fragment dna in ostenja lončene posode iz dobro prečiščene gline, sivorjavo žgan. Na notranji strani so vidne globoke kanelure, sledovi vrtenja na lončarskem kolesu. Rekonstr. premer 7,8 cm.

Ob ogledu terena smo nabrali tudi nekaj raztresenih predmetov (T. 1—3):

- 18:** Fragment železnega okova vrat (?). Viš. 7,5 cm, šir. 4,6 cm.
20: Fragment železnega predmeta. Dolž. 9 cm, šir. 2,2 cm.
10: Vrat lonca iz dobro prečiščene gline, okrašen s tremi globokimi kanelurami, rdečerjavo žgan. Rekonstr. premer 11 cm.
3: Ustje in del ostenja skodele z močno izvihanim ustjem iz dobro prečiščene, sivočrno žgane gline. Rekonstr. premer 32 cm.
29: Fragment ustja krožnika (?) iz dobro prečiščene gline, rdečerjavo žgan. Dolž. 3,7 cm, viš. 2,4 cm.
23: Fragment ustja lonca (?) iz dobro prečiščene gline, rdeče žgan. Dolž. 4,4 cm, viš. 3,2 cm.
9: Fragment ustja posode z izvihanim ustjem iz dobro prečiščene gline, rjavosivo žgan. Rekonstr. premer 14 cm.
25: Fragment posode s poudarjenim ustjem iz dobro prečiščene gline, sivorumeno žgan. Dolž. 5 cm, viš. 1,4 cm.
8: Rob ustja posode z izvihanim ustjem iz dobro prečiščene, sivorjavo žgane gline. Rekonstr. premer 20 cm.
41: Fragment ostenja in prehod v dno posode iz dobro prečiščene, rdečerumeno žgane gline. Dolž. 5 cm, viš. 2,4 cm.
14: Fragment prstanaste noge posode iz dobro prečiščene gline, rumenorjavo žgan. Rekonstr. premer 8,4 cm.
26: Fragment ustja posode iz dokaj dobro prečiščene gline, črno žgan, s porozno površino. Pod ustjem je nekaj plitkih vrezov. Dolž. 4,1 cm, viš. 3 cm.
42: Ročaj, okroglega preseka in iz dobro prečiščene gline, rumeno žgan. Dolž. 12,6 cm.

Med najdbami je le nekaj predmetov, ki jih lahko natančneje datiramo. Tako krožnik (št. 27), ki je imitacija izdelkov iz terre sigillate, lahko okvirno postavimo v 1. stoletje,³ medtem ko je krožnik z uvihanim ustjem (št. 7 in št. 30) v Emoni tipičen za grobove od konca prvega do konca drugega stoletja.⁴ Posebej zanimiv je pojav večjega lonca — pithosa — (št. 1 in št. 2) z močnim, horizontalno izvihanim ustjem, na katerem je kanelura. Ustje (in pas tik pod njim) je v enem primeru (št. 1) prevlečeno s črno prevleko. V emonskih grobovih poznamo take posode iz časa sredine prvega do sredine drugega

stoletja, njihov izvor pa moremo po mnenju L. Plesničarjeve iskati v prazgodovinskih lončarskih izdelkih.⁵ Poleg barvnega okrasa so take posode okrašene tudi s pasovoma plitkih kanelur, med katerima je večkratna valovnica. Morda sodi v ta tip tudi kos iz Dolnjega Brezovega (št. 43). Skodelo z močno izvihanim ustjem poznamo iz emonskih grobov celotnega drugega stoletja, še posebej pa njegove prve polovice.⁶ Približno v isti čas moremo datirati tudi obe skodeli bolj grobe fature (št. 5, 6). Ostali odlomki keramike niso časovno natančneje določljivi, oziroma so, kot v primeru čaše s kaneliranim ustjem (št. 24), v uporabi daljše časovno obdobje. Nekatere kose iz terre sigillate (št. 12, 37) lahko časovno postavimo zgolj okvirno v prvo in drugo stoletje.

Kot je razvidno iz zgornje analize, imamo opravka z naselbinskimi najdbami iz prvega, zlasti njegove druge polovice, in celotnega drugega stoletja. Sodeč po ostankih arhitekture in njihovi legi na terasah levega brega Save, smo izkopali ostanke že prej domnevane⁷ ville rustice. Na podlagi raziskane arhitekture ni mogoče natančneje reči, kakšnemu tipu ville pripada naša, vendar se zdi, da sodi med objekte z več stavbami in obzidjem (npr. Šmarje pri Jelšah — Grobelce, Baláca).⁸ Prav tako na osnovi pičlih najdb in neraziskanosti notranjosti stavbe ne moremo reči, kakšno vlogo je imela v sklopu celotne ville.

Villa rustica v Dolnjem Brezovem je najverjetneje stala ob cesti, ki je tekla po plodnih ravninah levega brega Save. Cesta ob sami villi sicer ni bila ugotovljena, vendar se na podlagi topografskih izsledkov zdi, da je tekla po levem bregu Save tudi med Sevnico in Blanco, kjer je bila cesta z gotovostjo ugotovljena.⁹ Plodne terase ob Savi so bile v antiki dokaj gosto poseljene. Življenje se je ob naslonitvi na prazgodovinsko osnovo razmahnilo že v času zgodnje antike. O tem priča vse od lončarske peči (sicer poznoantične) v Sevnici¹⁰ preko sedaj izkopane ville in grobov¹¹ v Dolnjem Brezovem ter topografsko ugotovljenih naselbinskih ostankov v Blanci, Kladju in Rožnem¹² do rimskega mostu v Brestanici, ki nekako zaključuje ožjo geografsko enoto pod Bohorjem, kjer leži naša villa. Kot rečeno, se življenje razmahne že v času zgodnje antike, že v drugem stoletju pa znova zaživi le nekaj kilometrov oddaljeni Ajdovski gradec.¹³ Gosta naseljenost antičnega podeželja tega področja in močna ekonomska baza, izrasla iz poljedelske osnove, pa sta nedvomno predpogoj za nastanek takega zgodnjekrščanskega centra, kot je Ajdovski gradec nad Vranjem.¹⁴

¹ Vso dokumentacijo hrani PM Brežice.

² M. Guštin, *Varstvo spomenikov* 24 (1982) 169.

³ L. Plesničar, *Keramika emonskih nekropol*, Diss. et monogr. 20, 1977, 54 ss (dalje L. Plesničar, *Keramika*).

⁴ Ista, l. c.

⁵ S. Petru, *Emonske nekropole*, Kat. in monogr. 7, 1972, grob 896. L. Plesničar, *Severno emonsko grobišče*, Kat. in monogr. 8, 1972, grobovi 89, 133, 160, 526, 921. L. Plesničar, *Keramika*, 45 s.

⁶ L. Plesničar, *Keramika*, 53 s.

⁷ A. Premerstein, S. Rutar, *Römische Strassen und Befestigungen in Krain*, 1899, 20 s.

⁸ E. B. Thomas, *Römische Villen*, 1964 na več mestih.

⁹ Cfr. P. Petru, Topografija in historiat najdišča Vranje, v P. Petru, T. Ulbert, *Vranje pri Sevnici*, Kat. in monogr. 12, 1975, 9 ss in sl. 1.

¹⁰ I. Mikl-Curk, *Varstvo spomenikov* 10 (1968) 181. P. Petru, *Rimska keramika v Sloveniji*, 1973, sl. 7.

¹¹ A. Premerstein, S. Rutar, l. c.

¹² P. Petru, Topografija in historiat najdišča Vranje, v P. Petru, T. Ulbert, l. c., 11 s.

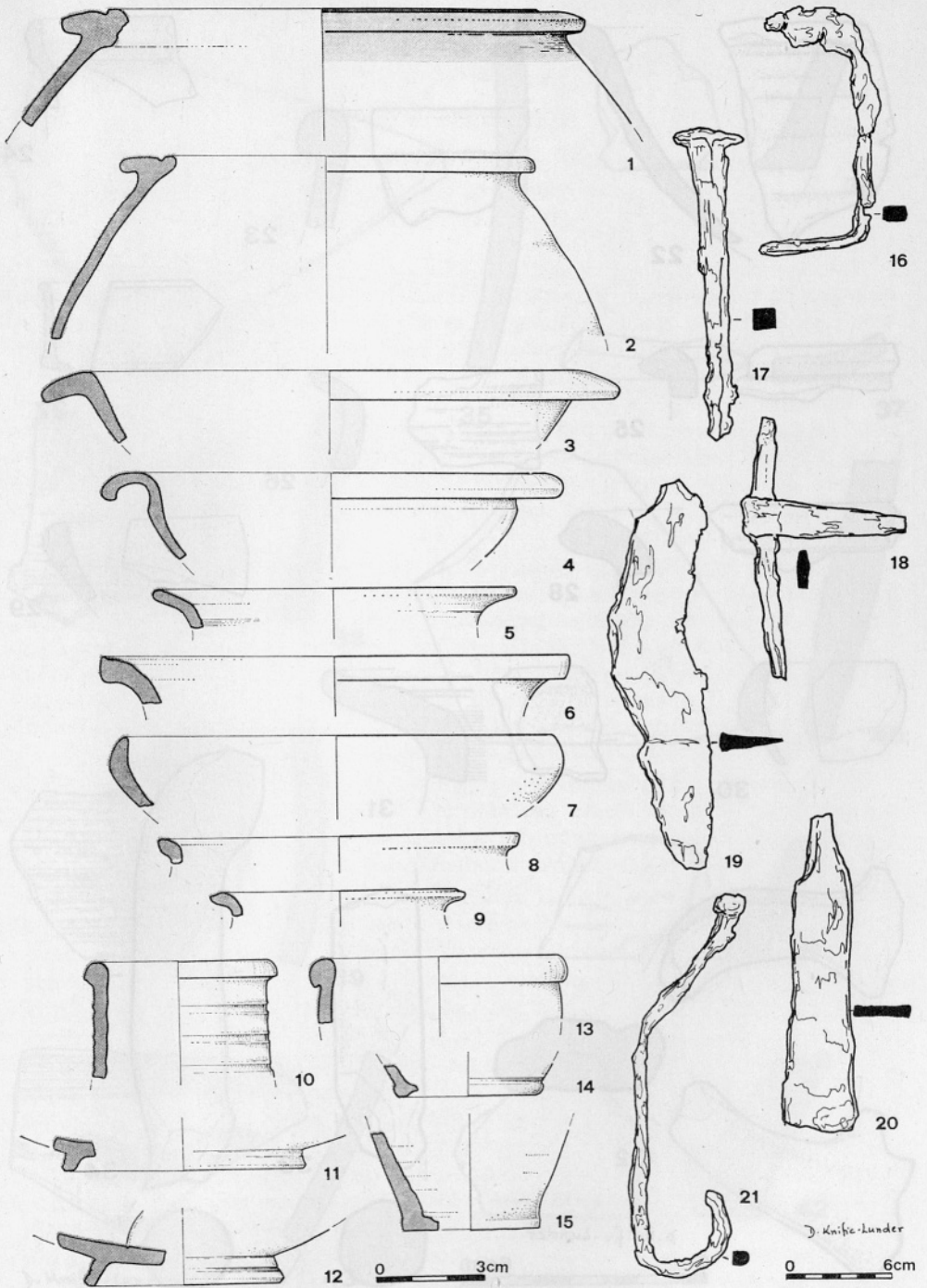
¹³ T. Ulbert, *Vorträge und Forschungen* 25 (1979) 141 ss.

¹⁴ Cfr. J. Šašel, *Kronika* 20/1 (1972) 3 ss.

Zusammenfassung

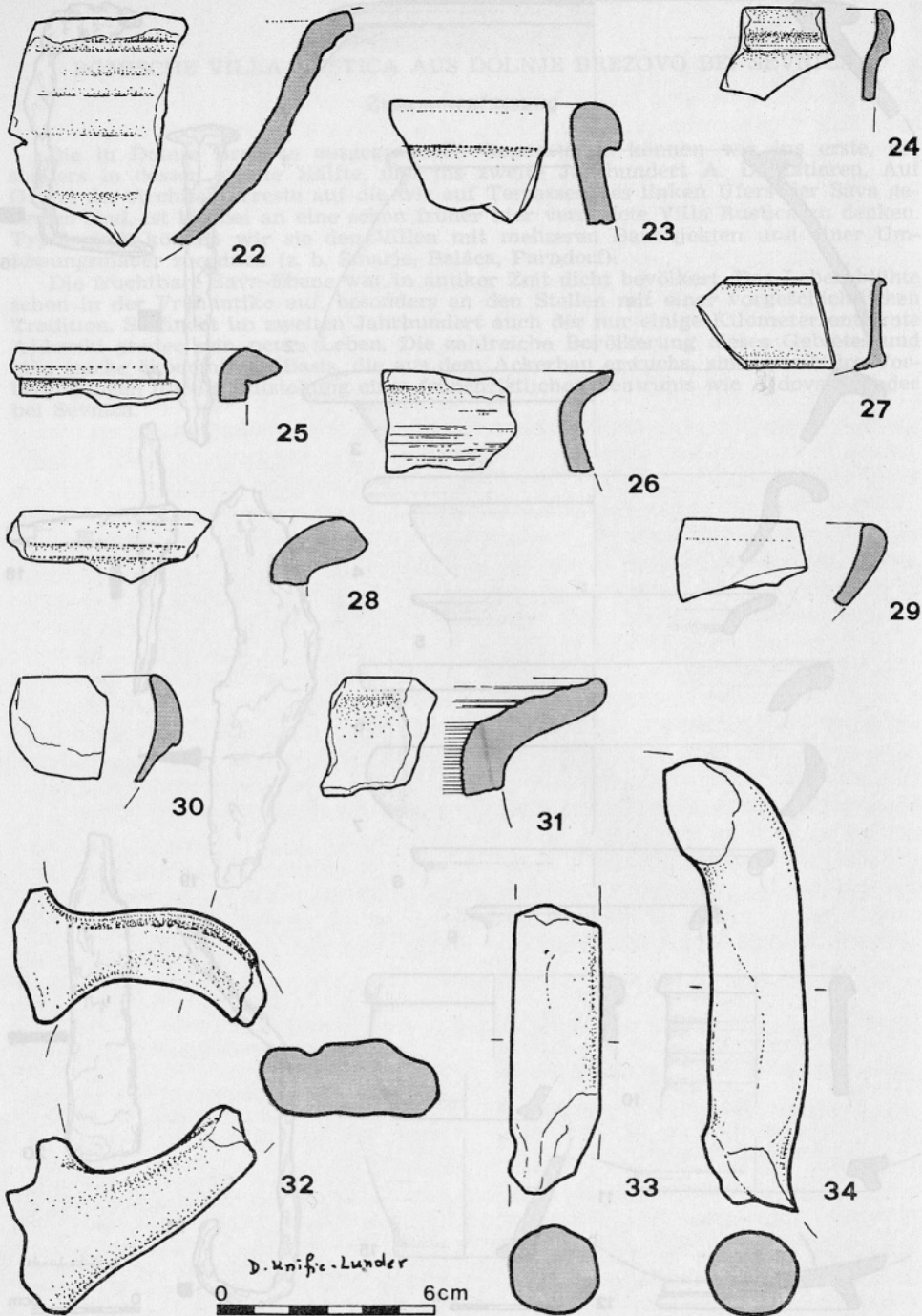
Die in Dolnje Brezovo ausgegrabenen Gegenstände können wir ins erste, besonders in dessen zweite Hälfte, und ins zweite Jahrhundert A. D. datieren. Auf Grund der Architekturreste auf die wir auf Terrassen des linken Ufers der Sava gestoßen sind, ist hierbei an eine schon früher hier vermutete Villa Rustica zu denken. Typologisch können wir sie den Villen mit mehreren Bauobjekten und einer Umfassungsmauer zuordnen (z. b. Šmarje, Baláca, Parndorf).

Die fruchtbare Sava-Ebene war in antiker Zeit dicht bevölkert. Das Leben blühte schon in der Frühantike auf, besonders an den Stellen mit einer vorgeschichtlichen Tradition. So findet im zweiten Jahrhundert auch der nur einige Kilometer entfernte Ajdovski gradec sein neues Leben. Die zahlreiche Bevölkerung dieses Gebietes und eine starke ökonomische Basis, die aus dem Ackerbau erwuchs, sind zweifellos Vorbedingungen für die Entstehung eines frühchristlichen Zentrums wie Ajdovski gradec bei Sevnica.

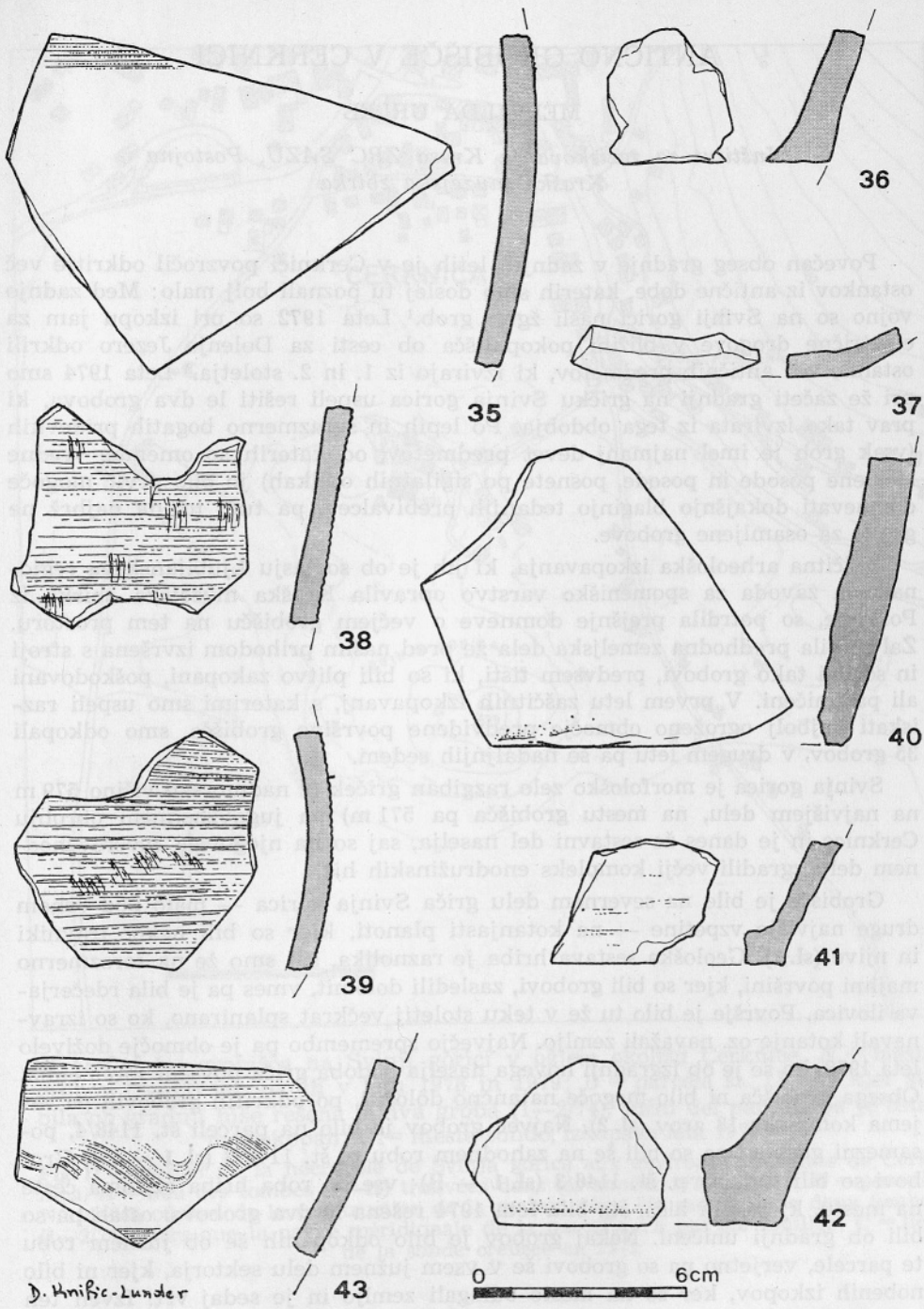

T. 1
Taf. 1

T. 2
Taf. 2

D. Knifc-Lunder

0 6cm